

Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Farkındalık ve Kültürlerarası İletişim Yetisi

Emine KURT¹

Öz

Kültürlerarası iletişimsel yeterlikleri edinmenin amacı, öğrencileri bir yabancı dilde gerçek yaşam durumlarında uygun ve başarılı bir şekilde hareket etmeye hazırlamaktır. Ancak dil öğretmenlerinin bu konuda bilgileri az veya mevcut kaynaklar yetersiz olabilir. Yeni bir dili öğrenmeye başlayan çocuk, aynı zamanda yeni bir kültürü ve yaşam tarzını tanımaya başladığından dil öğretimi ile kültür aktarımı arasında güçlü bir bağ olduğu görülmektedir. Günümüz çocukları artan iletişim olanakları sayesinde başka kültürlerle kendilerinden önceki nesillere göre daha fazla ilişkilidir. Bu durum yabancı dil öğretimi sınıflarında kültürlerarası farkındalığın ve kültürlerarası iletişim yeterliğinin önemini ortaya koyar. Yabancı dil öğretiminde esas alınan Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi'nde de eylem odaklı yaklaşım bağlamında yabancı dil öğretiminde kültürlerarası becerilerin kazandırılması vurgusu yapılmaktadır. Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sahasında kültürlerarası farkındalık, kültürlerarası iletişim yeterliği gibi kavramlara dair kuramsal çalışmaların uygulamayı destekleyecek oranda olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada alan yazın taramasından yola çıkılıp çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası yaklaşım bağlamında kültürlerarası iletişim yetisini ve kül-

¹Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, eminevekkurt@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5917-4265.

Geliş tarihi: 08.01.2022 - Kabul tarihi: 22.02.2022

Kaynak gösterme: Kurt, E. (2022). Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası farkındalık ve kültürlerarası iletişim yetisi. *Aydın TÖMER Dil Dergisi* 7(1), 1-22

DOI: 10.17932/IAU.TOMER.2016.019/tomer_v07i1001

türlerarası farkındalığı artırmak için kullanılacak stratejiler üzerinde durularak alanın teorik altyapısına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden literatür taramasının kullanıldığı bu derleme makalede alan yazından elde edilen veriler sonucunda çocuklarla çalışan öğretmenler ve materyal hazırlayıcılar için öğrencilerin kültürlerarası iletişim yetisini ve kültürlerarası farkındalığını artıracak çeşitli öneriler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, kültürlerarası yaklaşım, kültürlerarası farkındalık.*

Intercultural Awareness and Communication Abilities in Teaching Turkish as a Foreign Language to Children

Abstract

The aim of obtaining intercultural communicative competencies is to prepare students to behave appropriately and successfully in real-life situations in a foreign language. However, language teachers may have a nodding acquaintance with this subject or the available sources may be insufficient. Since the child who starts learning a new language also starts getting know to a new culture and lifestyle, it is seen that there is a strong link between teaching the language and culture transference. Thanks to the increasing communication opportunities, nowadays children are more associated with other cultures than previous generations. This situation exhibits the importance of intercultural awareness and intercultural communication competence in foreign language teaching classes. In the Common European Framework of Reference for Languages, which is taken as a basis in foreign language teaching, an emphasis is placed on the acquisition of intercultural skills in foreign language teaching in the context of action-oriented approach. It is seen that theoretical studies on concepts such as intercultural awareness and intercultural communication competence in

the field of teaching Turkish as a foreign language to children are not at the level to support the practice. This study, by looking at the literature review, is aimed to contribute to the theoretical infrastructure of the field by dwelling on the strategies that can be used to increase intercultural communication abilities, intercultural awareness, and intercultural perceptiveness in teaching Turkish as a foreign language to children. In this review article, in which literature review is used, one of the qualitative research methods, various suggestions are presented for teachers and material preparers working with children to increase students' intercultural communication skills and intercultural awareness.

Keywords: *Teaching Turkish as a foreign language to children, intercultural approach, intercultural awareness.*

Giriş

Literatürde kültür tanımları oldukça çeşitli ve değişkendir. Kültür sözcüğünün tanımı, farklı çalışma alanlarından araştırmacı ve akademisyenler tarafından farklı alanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeniden üretilmektedir. Kültürün Türkçe Sözlük'teki (2011) tanımına bakıldığında "1. isim Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin." ifadesi ile karşılaşılır.

Taylor (1871'den akt. Kohler, 2015: 42) kültürü, insanın toplumun bir üyesi olarak kazandığı bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren bütünü olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında öznel kültür ve nesnel kültür (Triandis, 1989'den akt. Larzén, 2005: 23), derin kültür ve yüzey kültürü (Weaver, 1986'den akt. Hanley: 2) gibi çeşitli sınıflandırmalarda görülen ortak nokta kültür için sanat, giyim, yemek gibi görünen (maddi) kültür ve inanç, tutum, değerler gibi görünmez (manevi) kültür ayrımının yapılabilmesi olmasıdır. Kültürlerarası iletişimde ve

uygulamalı dil biliminde ise Geertz'in (1973'den akt. Kohler, 2015: 44) kültür tanımı dikkat çeker. Buna göre kültür, sembollerle somutlaşan ve tarihsel olarak aktarılan bir anlamlar örüntüsünü; insanoğlunun yaşama karşı tutum ve yaşam hakkındaki bilgisini naklettiği, kalıplaştırdığı ve geliştirdiği sembolik biçimlerle ifade edilen kalıtsal bir kavramlar sistemini işaret etmektedir (Kohler, 2015'ten; Larzén, 2005'ten; Hanley, t.y.'den ve Kohler, 2015'ten akt. Nguyan, 2021: 8).

Kültürün dil ile ilişkisine bakıldığında dilin kültürün bir parçası ve aktarıcısı olduğu görülmektedir. Barın (2004: 25) sözcüklerin boş semboller olmadığına her sözcüğün ardında bir kabuller dünyası olduğuna vurgu yaparak dil ile birlikte kültür aktarımı yapılması gerektiğini belirtir. Bu noktada dil öğretiminde kültürlerarası iletişim ve buna dair kavramların önem kazandığı görülmektedir.

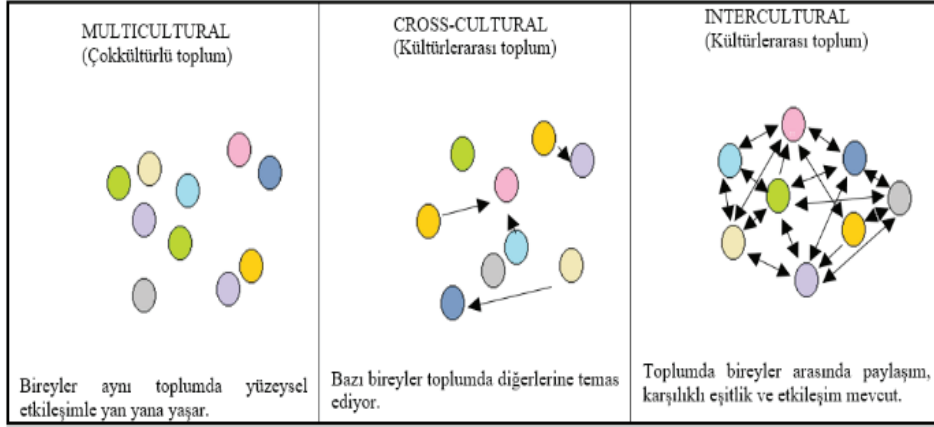
Yabancı dil öğretimi açısından bakıldığında yabancı dil öğrenen bireyin hedef dilde ve kültürde iletişim kurması beklenmektedir. Aktaş'a göre (2004: 46) "İletişimsel yeti bir dil toplumu ile iletişim kurmak için gerekli bilgiler ve bunların kullanılması için gerekli becerilere sahip olma anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle dildeki göstergelerin değişik ortamlarda, yerinde ve zamanında anlamlı olarak kullanılmasını gerektirmektedir." Bu bağlamda dilin yapısal örgüsünü bilmekten ziyade belli durumlarda kime ne söyleneceğini bilmek iletişimsel yetiye karşılık gelmektedir.

İletişim mutlaka bir bağlamda gerçekleşir. Her bağlam bünyesinde kültürel unsurlar barındırır. Bu sebeple iletişim kültürle birlikte düşünülmelidir. Yabancı dil öğrenen kişinin öğrendiği dilin kültürü hakkında bilgi sahibi olması dil öğrenim sürecinde başarıyı etkilemektedir (Tseng 2002'den akt. Memiş, 2016: 609).

İletişimsel yaklaşımda dil öğrencisinden, öğrendiği yabancı dili hedef dilin konuşurları kadar etkin kullanması beklenirken kültürlerarası iletişimde dil öğrencisinin kendi kültürüyle hedef kültür arasında bağlantı kurması amaçlanır. Bu noktada iletişimsel yetiden kültürlerarası yetiye geçiş söz

konusudur. Bu geçişte kültürlerarası etkileşimin artan gücü etkilidir (Melanlıoğlu, 2013: 130). Bu bağlamda kültürlerarası iletişim “Farklı kültür-
lere sahip bireylerle onların dilinde etkili iletişim kurma becerisi” olarak tanımlanabilir (Gökmen 2005’ten akt. Melanlıoğlu, 2013: 130).

Kültürlerarası iletişim açısından dil eğitime yaklaşıırken çokkültürlülük (multicultural) ve kültürlerarasılık (crosscultural - intercultural) terimlerine yakından bakmak gerekmektedir. Bu terimler zaman zaman birbirleriyle karıştırılmaktadır. Çokkültürlü (multicultural) bir toplumun üyeleri farklı dinlere, kültürlere veya etnik gruplara aittir; birbirleriyle temas kurmadan bir arada yaşayabilirler. Bu tip topluluklarda çeşitlilik her zaman kabul görmeyebilir. Crosscultural terimi ile karşılanan kültürlerarası bir toplumda ise farklı geçmişlere sahip bireyler birbirleriyle etkileşime girerler ancak bu durum toplumun sadece bir bölümü için geçerlidir. Sadece bazı toplum üyeleri diğer etnik, kültürel vb. farklılıkları kabul eder. Intercultural terimi ile karşılanan kültürlerarasılık da ise aktif hoşgörü ve iletişim mevcuttur. Bireyler birbirlerinin ilkelerini ve yaşam tarzlarını kabul ederler. Toplumu oluşturan üyeler arasındaki etkileşim ve kabulün derecesinin yukarıda adı geçen tanımlarda belirleyici rol oynadığı görülmektedir (Reká, 2016: 9-10). Bu tanımlar bağlamında bakıldığında kültürlerarası bir yaklaşımla toplumdaki kabul ve hoşgörünün artırılması; ötekine ait değer ve özelliklerin tanınması önem kazanmaktadır.

Şekil 1. Çokkültürlü toplum, kültürlerarası toplumlar arasındaki farklar (Reid, 2015: 2'den uyarlanmıştır.).

Problemin Önemi ve Amacı

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi sahasında kültürlerarası iletişim konusunda yapılan teorik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Kuramsal çalışmaların azlığı gerek materyal hazırlama sürecinde gerekse sınıf içi uygulamalarda kültürlerarası farkındalık konusunda hazırlayıcı ve uygulayıcıları ihtiyaç duydukları destekten mahrum bırakabilir. Bu çalışmada alandaki bu eksikliğin giderilmesine destek olmak amacıyla “Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası yaklaşım bağlamında kültürlerarası farkındalık sınıf içinde nasıl geliştirilebilir?” sorusunun cevabına yönelik bir alan yazın taraması yapılmıştır. Bu bağlamda kuramdan uygulamaya giden bir yol izlenerek öğretmenlerin sınıf içinde kullanabilecekleri kültürlerarası farkındalığı artıracak yöntemler sunularak uygulamaya hizmet etmek amaçlanmıştır.

Yöntem

“Gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül

bir biçimde ortaya konmasına nitel araştırma denir” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39). Nitel desenli araştırma yöntemlerinden literatür taramasının kullanıldığı bu derleme makalede Türkçe ve İngilizce alan yazından elde edilen veriler sonucunda çocuklarla çalışan öğretmenler ve materyal hazırlayıcılar için öğrencilerin kültürlerarası iletişim yetisini ve kültürlerarası farkındalığını artıracak çeşitli öneriler sunulmaktadır.

1. Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası İletişim Yaklaşımı

Yabancı dil öğrenen bireyin o dilde yetkin olabilmesi için dilin yapısının yanı sıra kültür öğelerine de hâkim olması gerekir. Aksi takdirde yabancı dili konuşurken kendi kültür çevresinden gördüğü kavramları farklı sembollerle dillendirmekten öteye gidememiş olur. Öğrenilen dilin yapısal özelliklerinin yanı sıra teşekkür etme, hitap etme, reddetme gibi kültürel kullanımlarının da bilinmesi gerekir. Hedef dilin kültüründeki davranış, tonlama veya sözler bireyin ana diliyle farklılıklar gösterebilir. Dil öğrenen birey dilsel ve kültürel yapıları öğrendiğinde dilsel yetkinliğe ulaşabilir (Brooks 1986’dan akt. Okur ve Keskin: 1626).

İletişimsel dil yaklaşımının 1970’li yıllardan itibaren yabancı dil öğretiminde *lokomotif yaklaşım* olmasıyla öğrencinin merkeze alındığı ve dilin iletişim yönünün ön plana çıktığı görülmektedir. 2000’li yıllarda Diller için Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’nin ortaya çıkması ile yabancı dil öğretiminde iletişimsel yaklaşımın uzantısı olan eylem odaklı yaklaşım bağlamında sadece yabancı dilde iletişime geçmek değil öğrenilen yabancı dilin kültürüne dahil olmak önemsenmiştir. Kültürlerarası yaklaşım bağlamında “farklı kültürlerden insanlarla etkili iletişim kurabilmek” anlamına gelen kültürlerarası iletişim becerisi dil öğretiminde aranan bir beceri olmuştur (Kurt ve Yetiş, 2019: 344-345).

Kültürlerarası yaklaşıma dayalı yabancı dil öğretiminde, *kültürlerarası yeterlik* kavramı sadece hedef kültür/kaynak kültür ilişkisinden ibaret olmayan karmaşık bir kavramdır. Kültürlerarası öğrenme süreci öğrencinin

kendi dünya görüşü ve kültürü ile hedef kültür ve ona ait dünya görüşünü değerlendirmeyi kapsayan aktif bir süreçtir. Bu sürece dâhil olan birey hem kendi kültürünü hem hedef kültürü kavrayabilmeli ve “üçüncü bir yol” yaratabilmelidir (Risager, 2000; House 2007’den akt. Kızılaslan, 2010: 185).

Yabancı dil öğrenmek isteyen birey eğer kültürlerarası yetiye sahipse dilin yanı sıra kültürü de öğrenmesi gerektiğinin farkındadır. Karşı tarafa duyulan empati ve yaratılacak ortak bakış açısı bu noktada önem kazanır (Haldan ve Pekbak, 2019: 262).

Yabancı dil öğrenilirken kültürel yeterlikleri kazanarak dili daha iyi anlayıp konuşmak mümkün olabilmektedir. Bunun için dilin sözcüklerinin ne zaman, nerede, niçin ve kim tarafından hangi ortamda kullanıldığının kavranması önemlidir. Yabancı dil öğrenimi yeni bir yaşam ve yeni düşünüş biçimleriyle karşılaşmak anlamına gelir. Bu noktada dil öğrenen bireyin esnek bakış açısına ihtiyacı vardır. Kültürlerarası iletişim “kültür ve iletişim kavramlarının yan yana gelmesiyle oluşan sosyal bir olgu ve farklı kültürler arasındaki iletişim” olarak tanımlanabilir (Demir ve Açık, 2011: 55).

Kültürlerarası yaklaşım dil öğretiminde yabancı dili doğru şekilde kullanmanın yanı sıra hedef kültürü anlamanın da önemli olduğuna vurgu yapar. Bu yaklaşım kapsamında öğretim yapıldığında evrensel temalar ön plana çıkar. Kültürlerarası yaklaşımda yabancı dil öğrenen bireyin hedef kültürle karşılaştığında toleranslı olabilmesi, hedef kültür ile kendi kültürü arasında karşılaştırmalar yapabilmesi amaçlanır (Çobanoğulları, 2021: 728).

Corbett (2003: 1-4) 1970’lerden itibaren İngilizcenin yabancı dil olarak öğretimindeki örneklerden yola çıkarak yabancı dil öğretiminde iletişimsel dil hedeflerinin önem kazandığını bu noktada kültürün dil öğretiminde ve dil öğretim materyallerinde geri planda kaldığını belirtir. Yabancı dil öğretiminde kültürün ve kültürlerarası yaklaşımın öneminin artması nispeten daha yakın zamandır. Kültürü iletişimsel müfredata dahi etmek is-

teyden araştırmacılar bilgiyi iletmek için dile dair bilgilerin bariz şekilde önemli olduğunu kabul ederler ancak dilin sosyal işlevinin unutulmaması gerektiğini belirtirler. Bu bağlamda *kültürün* dâhil edildiği bir dil kursunda öğrencilerin dört temel becerinin yanı sıra kültürel becerileri kazanmaları da önemsenir. Böyle bir kursta hedef *ana dili konuşuru* yeterliğine kavuşmak değildir. Hedeflenen *kültürlerarası iletişim yeterliğidir*. Sonuç olarak kültürlerarası yaklaşım öğrenenleri farklı kültürleri bilinçli bir şekilde değerlendiren arabulucular olarak eğitebilmektir.

Kültürlerarası yaklaşım farklı kültürlerden bireylerin etkileşime girmesine dayalıdır. Fikirlerin ve değerlerin paylaşımı karşılıklı saygıyı, anlayışı ve güçlü ilişkileri oluşturur. Bu bağlamda kültürlerarası yaklaşım sadece başka bir kültürü öğrenmekten ibaret değildir. Öz kültürel değerlerin farkında olma ve öz kültürel değerlerin kişiden kişiye değişebileceğini görebilmekle ilgilidir. Kültürlerarası yaklaşımın gelişiminde üç farklı yaklaşımdan söz edilebilir: Bunlar kültürel bilgiye dayalı yaklaşım, karşılaştırmalı yaklaşım ve kültürlerarası iletişimsel yeterlik yaklaşımıdır. Kültürel bilgiye dayalı yaklaşımda öğrencinin hedef dilin kültürünü öğrenmesi beklenirken öğrencinin kendi kültürü ve buna bağlı etkileşim arka plandadır. Karşılaştırmalı yaklaşımda öğrencinin hedef dilin kültürü ile kendi kültürü arasında karşılaştırmalar yapması beklenir. Bu karşılaştırmalar yapılırken öğrencinin genellikle şaşırıldığı ve yeni bilgiyi bu şekilde içselleştirdiği görülmektedir. Kültürlerarası iletişimsel yeterlik yaklaşımı ise daha dinamiklidir. Farklı kültürlerin saygı ve diyalog yoluyla etkileşime girmesi ve öğrencinin kendi kültürel değerlerinin farkında olması önemsenir (Dündar, 2021: 74).

Kültürlerarası iletişim yeterliği konusunda Byram'ın (1997) çalışması alan yazında öne çıkmaktadır. Byram, yabancı dil öğretiminde dilbilgisi kurallarına, sözcük dağarcığına veya iyi telaffuza odaklanmanın yetmediğine öğrencinin açık fikirli ve kültürlerarası bir konuşmacı olması gerektiğine vurgu yapar. Byram (1997: 33-35) kültürü yabancı dil öğretmeninin ihti-

yaçlarına uygun şekilde tanımlarken bir sosyal grubun üyelerinin üyelikleri nedeniyle paylaştıkları “inanç, bilgi ve anlamlar”a vurgu yapar. Bu bağlamda kültürlerarası iletişim yeterliğini oluşturan üç unsurdan bahseder: 1. bilgi 2. beceri 3. tutumlar.

Byram’ın kültürlerarası iletişim yeterliği kavramı bağlamında kültürlerarası bilgi sadece belirli bir kültür hakkındaki bilgiyi değil genel olarak sosyal gruplar hakkındaki bilgiyi içerir. Kültürlerarası beceriler bağlamında ise kendi kültürüne ve başka bir kültüre ait bilgi ve belgeyi yorumlama becerileri kastedilir. Kültürlerarası tutumlar başlığı altında ise merak, açık fikirlilik ve kendini merkeze almama gibi tutumların geliştirilmesi kastedilir.

Kültürlerarası iletişim yeterliğini edinmek geleneksel dil derslerinden daha fazlasını içeren karmaşık bir konudur (Byram, 1997’den akt. Reid, 2015). Brooks’a (2001’den akt. Reid, 2015) göre, öğrencilerin fonolojik doğruluk, söz dizimi veya morfolojiyi uygulama yoluyla edinmeleri gibi, kültürlerarası iletişim yeterliğini de pratik yaparak kazanmaları beklenir. Konuşma konuları, kültür kalıplarındaki benzerliği ve farklılıkları vurgulayan günlük görevlerle ilgili olmalıdır. Araştırma bulguları, öğretmenlerin çoğunlukla sosyo-kültürel yönleri (olgusal bilgiler, tatiller, gelenekler, yemek, barınma vb.) öğrettiklerini ve toplum dil bilimsel, pragmatik yeterliklere ve sözel olmayan iletişime çok az dikkat ettiklerini göstermektedir (Reid, 2014; Zerková, 2012; Kostková, 2012’den akt. Reid, 2015). Genellikle hedef kültürün sadece hoş yönleri sunulur, bu da öğrencilerin algısında gerçekçi olmayan bir resim oluşturur. Öğrencilere gerçekçi, doğru, çağdaş ve olgusal bilgiler sunulmalıdır (Reid, 2015: 940).

2. Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesinde Kültürlerarası Yaklaşım

Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi’nde (2013: 18) yabancı dil öğretiminde eylem odaklı yaklaşımın esas alındığı belirtilmektedir.

dir. Bu noktada dili kullanan ve öğrenenler “sosyal aktörler” olarak tanımlanmıştır. Dil öğrenenler “Belli koşullarda belirli çevrelerde ve eylem alanlarında salt dilsel olmayan bildirişimsel görevleri üstlenen toplum üyeleri” olarak tanımlanmıştır. Dil öğrenenlerin sahip olması gereken genel yeterlikler başlığı altında “kültürlerarası bilinç yeterliği” başlığı açılmıştır ve “kültürlerarası bilinç” şu şekilde tanımlanmıştır: “Kişinin köken ülkesinin dünyası ile hedef dil topluluğunun dünyası arasındaki ilişkilerin bilgisi, bilinci ve anlayışından doğar” (2013: 104). Ayrıca beceriler başlığı altında “kültürlerarası becerilere” yer verilmektedir. Bu beceriler; kişinin kendi kültürü ile yabancı kültürü ilişkilendirme yeteneği, kültürel duyarlılığı kullanma yeteneği, kültürlerarası anlaşmazlıklarla başa çıkma yeteneği ve kalıplaşmış ilişkileri aşma yeteneği olarak sıralanmıştır (2013: 105). Görüldüğü üzere yabancı dil olarak Türkçenin gerek yetişkinler gerekse çocuklar için öğretiminde kültürlerarası yaklaşım göz ardı edilmeden kültürlerarası becerilerin geliştirilmesine odaklanmak ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

3. Çocuklara Yabancı Dil Öğretiminde Kültürlerarası Farkındalık

Dünyada daha iyi kariyer fırsatları, ekonomi, savaş vb. sebeplerle yer değiştiren çok sayıda aile mevcuttur. Çocuklar aileleri ile birlikte bu değişimlerden etkilenmektedir. Ancak bu durum içinde barındırdığı zorluklara rağmen birçok fırsatı da içerir. Aynı zamanda buldukları ülkelerde yabancı dil öğrenen çocukların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

Pinter (2017: 227-228) yetişkin göçmenlere oranla çocuk göçmenlerin yeni yaşamlarına daha kolay uyum sağlayabildiklerini vurgular. Çocukluk döneminin esneklik ve uyum açısından daha verimli olmasının yanı sıra çocuğun sosyal bağlar kurmadaki başarısı buna sebep olarak gösterilmektedir. Çocukların birlikte oynayabildikleri herkesi arkadaş olarak görmesi sosyal çevreye uyum konusunda daha az sorun yaşanmasını sağlar. Hatta

bir müddet sonra çocuklar ebeveynlerine doğum günü kutlamalarının nasıl organize edileceği, ne kadar harçlığın uygun olduğu ve dışarı çıkarken ne giyecekleri gibi günlük olaylarla ilgili önemli uygulamaları öğretir hâle gelirler. Bu yeni kültürel uygulamalara çocuklar yetişkinlerden çok daha hızlı uyum gösterirler. Bu bağlamda çocuklar “güçlü kültürel araçlar” olarak görülebilir.

Karras (2021: 175) başka kültürden insanları anlayabilme ve onlarla etkileşime girmenin empati yeteneğinin yanı sıra düşünme, algılama ve iletişim gibi beceriler gerektirdiğini belirtir ve çocuklarda kültürlerarası farkındalığa giden yolda bu tip bir sosyalleşme için yaş unsurunun göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgular. Piaget’in dört aşamalı bilişsel gelişim şemasına göre 7-8 yaşından itibaren çocuklar ben-merkezci bakış açısından çıkarak diğer insanlarla iletişim becerilerinin arttığı bir döneme girerler. Bu yaşlardan itibaren kültürlerarası farkındalığı artıracak bağlamlar yaratmak mümkün görünmektedir.

Çocuklarda kültürlerarası farkındalık yaratmak ve kültürlerarası iletişim beceriler geliştirmek isteyen dil öğretmenlerinin ilk olarak kendi kültürlerarası farkındalıklarını artırmaları önemlidir. Bu konuda atılacak bir diğer adım ise diğer kültürler hakkında olumlu tutumlar aşılmasıdır. Byram’ın (1997’den akt. Pinter, 2017: 230) kültürlerarası iletişim yeterliği için tanımladığı “bilgi- tutum- beceri” kavramları çocuklara yabancı dil öğretiminde kendine yer bulmaktadır. Bilgi: Küçük yaştaki çocuklarda daha sınırlı olmakla birlikte başka kültürlere dair bilgiyi özellikle orta çocuklukta aktarmak mümkündür. Tutum: Başka kültürlere açık ve meraklı olmayı ve kendi kültürünü başka kültürlerle karşılaştırmayı içerir ki çocuklarda en etkili olan yön budur. Beceri: Kültürel bilgileri yorumlama ve değerlendirmeyi içerir. Yukarıda sözü edilen beceriler belirli bilişsel düzeyler gerektirmektedir. Ancak yaş gruplarına uygun biçimde bu yeterlikleri desteklemek mümkündür. Özellikle çocukların dil öğrenicisi olarak meraklı ve açık fikirli olmaları olumlu tutum geliştirmelerinde etkili ola-

bilir. Diğer kültürlerden otantik materyalleri ve nesnelere ele almak, ufuk açmak ve merkezden uzaklaşma yolculuğuna başlamak için iyi başlangıç olabilir. Ders kitaplarında kültürel kavramlar arasında karşılaştırmalar yaparak bu süreci teşvik eden etkinlikler bol miktarda eklenebilir. Ders kitaplarında ve diğer öğretim materyallerinde, okul sistemleri, yemekler, doğum günü gelenekleri ve belirli yaşlardaki öğrencilerin ilgisini çekeceği düşünülen diğer kültürel içerikler arasındaki benzerliklere ve farklılıklara odaklanabilir (Pinter, 2017: 230-231).

4. Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Farkındalık

Gerek ülkemizdeki göçmen çocuklar gerekse dünyanın farklı bölgelerinde çeşitli sebeplerle Türkçe öğrenen çocuklar bağlamında ele alındığında Türkçe öğretimini sadece sözcüklerin, gramer yapılarının ve iletişimsel becerilerin öğretimi ile sınırlandırmak mümkün değildir. Türkçe öğretimi aynı zamanda Türk kültürünün öğretimi içerir. Ancak Byram'ın (1997: 11) da vurguladığı gibi kültür öğretimi kültürün biricikliği ile evrensel değerler arasında sıkışabilir. Bu bağlamda kültürlerarası iletişim yetkinliğini dil öğretiminin amaçları arasına katmak ihtiyacı doğmaktadır. Kültürlerarası yetkinliğin geliştirilmesi sırasında konunun karmaşıklığı ve ciddiyeti göz önüne alınmalıdır. Kurt (2020: 138), çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretilirken yaş gruplarından yola çıkılarak fiziksel, bilişsel, sosyal özelliklere odaklanmanın yeterli olmayacağını aile, kültür ve bireysel farklılıkların da önemsenmesi gerektiğini vurgular. Kültürlerarası yaklaşım dil öğrencisinin ana dil konuşurunun seviyesine gelmesinden önce kendi sosyal ve kültürel kimliğini göz ardı etmeden etkili kültürlerarası iletişim kurabilmesini beklemektedir. Bu bağlamda yabancı dil olarak Türkçe öğrenen çocukların kültürlerarası iletişim yeterliklerinin öğretmen, ders malzemesi ve sınıf içi etkinlikler aracılığıyla düzenlenmesi beklenebilir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğreten öğretmenlerin, öğrencilerinde

kültürlerarası farkındalık yaratabilmesi için kendilerinin de bu yeterlik unsurlarına sahip olması beklenir. Öğretmenin kendini ve Türk kültürü tanımasının yanı sıra çok katı ideolojilerden uzak durarak çeşitli kültürlerarası durumlarla başa çıkma becerisine sahip olması sağlanmaya çalışılmalıdır.

Hoşgörü ve çeşitlilik temelli sınıf içi uygulamaları en temel seviyede kültürlerarası farkındalık yaratılmasına destek olacaktır. Bu bağlamda a) Çocukların olumlu sözcükler ve düşünceler kullanması desteklenmelidir. Sınıf içinde birbirleri ve farklılıkları hakkında olumlu konuşmaları sağlanmalıdır. Farklılıklar hakkında olumsuz konuşmanın takma isimlerle hitap etmenin yanlışlığı vurgulanmalıdır. Eşit katılım desteklenmelidir. Örnek olarak bir yazma ödevinden sonra çocukların birbirlerinin ödevlerini beğenip övmeleri desteklenebilir. b) Yaşlılık, engelli olma gibi farklı yaşam durumları hakkında çizgi filmler, hikâyeler üzerinden konuşulup gerçek hayattan örnekler değerlendirilebilir. Kişiselleştirilmiş konuşma ve yazma etkinlikleri ile bireysel başarılar övülmelidir. c) Farklı geçmişlere sahip insanların hikâyeleri üzerinden din, etnik vb. farklılıklara dair olumsuz yargılar yumuşatılabilir. Bu bağlamda çocukların kendi yaşamları ve kökenleri hakkında konuşmaları, varsa özel günlerin kutlanması desteklenebilir. d) Olumlu ifadelerin yer aldığı bir sınıf kuralları listesi oluşturulup sınıfta her zaman görülebilecek bir yere asılabilir. e) Bireysel tercihler ve nezaket ön plana çıkarılabilir. Çok sayıda kişiselleştirilmiş etkinlik yapılabilir. Anket gibi çalışmalarla çocuklara bireysel beğeni ve tercihlerin önemi fark ettirilip neyi niçin beğenip beğenmediklerini ifade etme olanağı sunulabilir. Öte yandan daima nezaket ve bir başkasına saygı vurgusu yapılabilir. (Valente, 2015'ten akt. Pinter, 2017: 240-242'den uyarlanmıştır.)

Kültür öğretiminde sıkça kullanılan tekniklerden biri yerel kültür ile hedef kültürün karşılaştırılmasıdır (Reid, 2015: 941). Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaştırma yöntemi çeşitli etkinlikler aracılığıyla kullanılabilir. Okul teması çerçevesinde okul binaları, okul giysi-

leri, okul rutinleri, ödevler Türk kültüründe verilirken öğrencilerin kendi kültürlerindeki okul rutinlerini karşılaştırmaları sağlanabilir: Örnek olarak Türk okul kültüründe öğrencilerin öğretmen sınıfa girdiğinde ayağa kalkması başka kültürlerde rastlanmayan bir durum olabilir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürel kapsül tekniği de kullanılabilir. Kültürel kapsül tekniği, iki kültürde farklı olan bir geleneğin konuşulup tartışılması üzerine kuruludur. Kültürlere göre değişkenlik gösteren günlük yemek alışkanlıkları bunun temel örneği olabilir: Türk kültüründe kahvaltı ve akşam yemeği temel öğünlerdir. Başka kültürlerde öğün sayısı ve sırası farklı olabilir.

Toplu fiziksel tepki kültürlerarası farkındalık ve kültür öğretimi bağlamında kullanılacak en uygun yöntemlerdendir. Çocukların farklı kültürlerdeki farklı jestleri ve anlamlarını uygulama yoluyla öğrenmeleri mümkündür. Yanaktan öpme, el sıkışma, baş parmak yukarıya, baş parmak ve gibi eylemler genellikle farklı kültürlerde farklı anlamlara sahiptir: Türk kültüründe yanaktan öpme iki yanaktan birer kere öpme şeklindeyken farklı kültürlerde değişebilir. Bazı kültürlerde yanaktan öpme tercih edilmeyebilir.

Rol yapma tekniği, çocukların yabancı dil olarak Türkçe öğrenmesinde kültürlerarası iletişimde gerçek yaşam durumlarını uygulama fırsatı vermesi açısından değerlidir. Rol oyunları, tüm dil yeterlik düzeyleri ve yaş grupları için uygundur: Örnekte Türkiye’de çok yaygın olan pazarlara vurgu yapmak için bir pazar alışverişi içinde alıcı ve satıcı rolleri oynatılabilir. Sınıflardaki duvarlara aktörlerin, şarkıcıların, filmlerin, yazarların, kitapların, ünlü yerlerin güncel posterleri ve resimleri asılarak *kültür adası* yöntemi kullanılabilir. Amaç, çocukların dikkatini çekmek ve sınıf dışındaki kültürel atmosferi sürdürmektir. Çoğu dil sınıfında dil bilgisi çizelgeleri, sözcük listeleri ve diğer dil bağlantılı resimler bulunur; bunlar çocuklar için pek çekici değildir: Örnek olarak peri bacaları çocukların ilgisini çekebileceğinden önemli turistik bölgelerimizden Kapadokya’ya

dair görseller sınıfta kullanılabilir.

Sonuç

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi son yıllarda uygulamada artan ivmeyle akademik olarak da gelişen bir alan olmakla birlikte kuramın henüz uygulamayı destekleyecek noktada olmadığı söylenebilir. Alan yazına bakıldığında çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanındaki akademik çalışmaların henüz yeterli sayıda olmadığı görülmektedir (Köse ve Özsoy, 2020). Kültürlerarası iletişim yeterlikleri ve kültürlerarası farkındalık kavramları bu bağlamda henüz beklenen yoğunlukla ele alınamamıştır. Dil öğretiminin kültür aktarımından ayrı tutulamayacağı bir süredir kabul edilmekle birlikte kültürün dil öğretilen sınıflarda nasıl kullanılması gerektiğine dair eğilimlerde farklılaşmalar olmaktadır. Dil öğrenen bireyin hedef kültüre esnek bakış açısı ile yaklaşabilecek bir kültürlerarası iletişim becerisine sahip olması önemsenmektedir. Bu noktada çocukların dil öğrencisi olarak yetişkinlerden farklı olduğunu hatırlamak gerekir (Kurt, 2020). Bu farklılıklara uygun biçimde çocukların birer sosyal aktör olabilmelerini sağlayacak kuramsal ve uygulamalı bilgi ve araştırmalara daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.

Karşılıklı anlayış ve kültürlerarası yetkinlikler günümüzün küresel dünyasında çok önemlidir çünkü bunlar farklı kültürel geçmişlere sahip insanlar arasındaki önyargı, ayrımcılık ve yanlış anlamaların üstesinden gelinmesini sağlar. Bu çalışma bağlamında kültürlerarası farkındalık kavramı, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen çocukların çeşitliliği kabul edip diğer kültürler ve diller hakkında merak geliştirmeleri konusunda daha fazla bilinçlendirilmeleriyle ilgilidir. Bunun yanında yabancı dil öğretiminin bir parçası olarak çocukların *kültürlerarası iletişim yeterliğine* sahip olmaları için onlara yol gösterilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu noktada gerek öğretmenlerin gerekse ders malzemelerinin belirli standartları taşımaları gerekmektedir.

Çocuklara yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası iletişim yeterlikleri ve kültürlerarası farkındalık oluşturmak, öğrencilerin Türk kültürünü anlamalarına ve Türkçeyle başarılı bir şekilde iletişim kurmalarına yardımcı olabilir. Kültürlerarası farkındalıklara öğretmen ve ders materyalleri aracılığıyla yapılacak vurgu öğrencilerin dil ve kültür arasındaki ayrılmaz ilişkiyi kavramalarına destek olacaktır. Özellikle yabancı çocuklara Türkçe öğreten öğretmenlerin mesleki yeterlikleri bağlamında kültürlerarası farkındalık bilgisini içeren hizmet içi eğitimlerle desteklenmeleri faydalı olacaktır. Bu bağlamda kültürlerarası farkındalık ve kültürlerarası iletişim yetkinliği gibi kavramlar çocuklara yabancı dil olarak Türkçe eğitiminin sahasında araştırılıp geliştirilmesi gereken başlıklarındandır.

Çıkar Çatışması ve Etik Bildirimi

Çalışmada çıkar çatışmasına yol açacak herhangi bir husus bulunmadığını ve araştırmanın tüm süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan ederim.

Kaynakça

- [1] Aktaş, T. (2005). Yabancı Dil Öğretiminde İletişimsel Yeti. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 1 (1), 89-100.
- [2] Avrupa Konseyi (2013). *Diller İçin Avrupa Ortak Öneriler Çerçevesi: Öğrenim, Öğretim ve Değerlendirme*. Frankfurt: Telc GmbH.
- [3] Barın, E. (2004). Yabancılar Türkçe Öğretiminde İlkeler. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (1), 19-30. Erişim: 1 Ekim 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16660/329608>
- [4] Byram, M. (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence Multilingual Matters (Series)*. England: Multilingual Matters Ltd.
- [5] Corbett, J. (2003). *An Intercultural Approach to English Language Teaching*. UK: Multilingual Matters Ltd.

- [6] Çobanoğulları, F. (2021). Kültürlerarası Yaklaşım Bağlamında Almancanın Yabancı Dil Olarak Öğretilmesinde Film Kullanımı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 726-736.
- [7] Demir, A., & Açık, D. F. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sayı 30, 51-72.
- [8] Dündar, S. A. (2021). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım Dayalı Edebî Metin Kullanımı: C1 Seviyesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- [9] Haldan, A., & Pekbak, S. (2019). Kültürlerarası İletişimsel Yetinin Yabancı Dil Öğrenimindeki Yeri. *Turkish Academic Research Review*, 4 (2), 259-266.
- [10] Karras, I. (2021). Raising Intercultural Awareness in Teaching Young Learners in EFL Classes. *Research Papers in Language Teaching and Learning; Patras Vol. 11*, Iss. 1, (Feb 2021): 173-184.
- [11] Kızılaslan, İ. (2010). Yabancı Dil Öğretmen Yetiştirme Sürecinde Kültürlerarasılık. *Milli Eğitim Dergisi*, 40 (185), 81-89.
- [12] Köse, D. & Özsoy, E. (2020). Türkiye’de Yabancılara Türkçe Öğretiminin Otuz Yılı: 1990-2020. *Turkophone*, 7 (2), 27-54.
- [13] Kurt, Ç., & Yetiş V. A. (2019). Türkiye’de Yabancı Dil Öğretmenliği Lisans Programlarının Kültürlerarası Yaklaşım Açısından İncelenmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 9 (3), 344-352.
- [14] Kurt, E. (2020). *Çocuklara Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi (6-11 ve 12-15 Yaş)*. Adana: Karahan Kitabevi.
- [15] Melanlıoğlu, D. (2013). Kültürler Arası İletişim Odaklı Yaklaşım. A. Okur, M. Durmuş (Ed.). *Yabancılara Türkçe Öğretimi El Kitabı* içinde 129-134. Ankara: Grafiker Yayınları.
- [16] Memiş, R. M. (2016). Yabancı Dil Öğretiminde Eğitim Ortamı ve

- Kültür Aktarımı. *Journal of Turkish Studies*, volume 11, issue 9, 605-605.
- [17] Nguyen, T. T. (2021). *Culture Teaching to Young Learners of English: from Perspectives of Foreign Teachers in a Private English Centre*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). University of Eastern Finland, Kuopio.
- [18] Okur A.; Keskin, F. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kültürel Öğelerin Aktarımı: İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies Volume 6*, issue 2, 1619-1640.
- [19] Pinter, A. (2017). *Teaching Young Language Learners*. Oxford University Press: Oxford.
- [20] Reid, E. (2015). Techniques Developing Intercultural Communicative Competences in English Language Lessons. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 186. 939-943. 10.1016/j.sbspro.2015.04.011.
- [21] Reká, K. R. (2016). *Raising Young Learners' Intercultural Awareness Teachers' Intercultural Attitudes In Bilingual Schools*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Universitas Budapestinensis de Rolando Eötvös Nominata, Budapest.
- [22] Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- [23] Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

Extended Abstract

Teaching Turkish as a foreign language is a growing field both in Turkey and outside the borders of Turkey. In this context, teaching Turkish as a foreign language to children finds an application area in the country and abroad. However, theoretical research in this area is not yet sufficient. Foreign language teaching is not just about transferring information about language. The language learner should also be able to relate to the culture

of the target language. The concepts of intercultural awareness and intercultural competence in foreign language teaching are important concepts in foreign language teaching, which are also emphasized in the Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment (CEFR). From the point of view of child language learner, it is seen that children are more flexible in terms of intercultural awareness. Correct techniques to be used while teaching Turkish as a foreign language to children will increase children's intercultural awareness and contribute positively to the language learning process. There is a need to increase the knowledge of teachers and field experts who will work with children on this subject. This study aims to focus on the concept of intercultural awareness for the above-mentioned need and to reveal methods that will increase children's intercultural awareness.

In this study, "How can intercultural awareness be developed in the classroom in the context of intercultural approach in teaching Turkish as a foreign language to children?" A literature review was conducted to answer the question.

In this study, a literature review was conducted with a qualitative research method in order to determine the definitions of intercultural awareness and intercultural communication ability and to identify methods that will increase intercultural awareness in teaching Turkish as a foreign language to children.

In the Turkish literature, there are limited studies on intercultural approach and intercultural awareness in teaching Turkish as a foreign language. In the field of teaching Turkish as a foreign language to children, the current study on this subject could not be reached. Some of the studies on intercultural awareness in the Turkish literature are for the teaching of other foreign languages. In the review of the English literature, it is seen that there are studies on the intercultural approach in teaching foreign languages to children. These studies also include examples of practices aimed at

increasing children's intercultural awareness in the classroom.

The communicative approach has come to the fore in foreign language teaching since the 1970s. For this reason, it has gained importance to be able to perform communicative tasks in the target language for many years. However, in the following years, it was realized that communicative tasks alone were not sufficient in language teaching. In the context of the action-oriented approach, which can be seen as an extension of the communicative approach, language learners have begun to be seen as social actors. In this context, the Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) emphasizes the intercultural skills and intercultural awareness competence that language learners should have. In today's multicultural world, language learners also need to know the culture of the target language. However, in order for this process to result in a positive outcome, there is a need to follow the ways to develop intercultural awareness during language teaching. It is not enough for language learners to know the target culture alone. It is expected to make comparisons between the target culture and its own culture (Kurt and Yetiş, 2019; Kızılaslan, 2010; Corbett, 2003; CEFR, 2013).

In terms of foreign language teaching to children, there are more suitable conditions for creating intercultural awareness. In addition to the fact that childhood is more productive in terms of flexibility, the success of the child in establishing social bonds should not be ignored. The fact that children see everyone they can play with as a friend ensures that there are fewer problems in adapting to the social environment. At this point, the age factor also becomes important. According to Piaget's developmental chart, starting from the age of 7-8, the communication skills of children who move away from self-centeredness will increase. For this reason, it will be possible to transfer intercultural skills, knowledge and attitudes (Karras, 2021; Pinter, 2017).

Considering the intercultural awareness in terms of teaching Turkish as

a foreign language to children, age, gender, family, etc. individual differences must be taken into account. Teachers working with children in order to create the intercultural skills desired to be created are also expected to develop intercultural awareness. In addition, various classroom practices and arrangements based on tolerance and diversity will support the development of intercultural awareness.

Mutual understanding and intercultural competencies are crucial in today's global world because they help overcome prejudice, discrimination and misunderstandings between people from different cultural backgrounds. In the context of this study, the concept of intercultural awareness is related to raising awareness of children learning Turkish as a foreign language to accept diversity and develop curiosity about other cultures and languages. At this point, both teachers and course materials must meet certain standards. Creating intercultural communication competencies and intercultural awareness in teaching Turkish as a foreign language to children can help students understand Turkish culture and communicate successfully in Turkish. Emphasis on intercultural awareness through teachers and course materials will support students' understanding of the inseparable relationship between language and culture.